

100 let Rozhledů matematicko-fyzikálních

F. J.
GERSTNER

ČESKOSLOVENSKO

250 LET INŽENÝRSKÝCH
ŠKOL V PRAZE.

60
h

F. J. GERSTNER

POHÁJKY J.

L. JIRKA

FRANTIŠEK JOSEF CSERMANN
NAROZEN 18. ÚNÍ 1838 V OROUŠOVĚ, VÝCHOVÁNÍ V BRATISLAVĚ A V PRAZE, VSTUPNÍ
PRACOVNÍK V MECHANICE A VÝCHOVÁNÍ, NAROZEN 18. ÚNÍ
OPRAVOVATEL ČESKÝCH BUDOV A LINDA V PRAZE, ZEMŘEL 18. PŘÍPADOVÝ
A. CSERMANN FRANTIŠEK ANTONINEM CSERMANNEM, PRAŽSKÝ STAVOVÝ INŽENÝR
SE, PRAŽSKÝ INŽENÝR VÝCHOVÁNÍ TECHNICKÉ ŠKOLY, ČESKÝ STAVOVÝ INŽENÝR
V PRAZE, ZALOŽENÍ PRAŽSKÉHO ČESKÉHO INŽENÝRSKÉHO KLUBU, BYL
PŘEDÁN NA PRAŽSKOU ŠKOLU, BYL PROFESOREM A PRAŽSKÝM
KATEDROU BYL INŽENÝR A. CSERMANN, JAK ZKŘÍŽENÍ TECHNICKÉ
UČENÍ PRAŽSKÉ ŠKOLY V ČESKÉ TECHNICKÉ V PRAZE.

ZDE OD R. 1832 ODPOČÍVÁ

FRANTIŠEK JOSEF GERSTNER

NAROZENÝ R. 1756 V CHOMUTOVĚ, VĚHLASNÝ MATEMATIK A ASTRONOM,
SVĚTOZNÁMÝ PRACOVNÍK V MECHANICE A HYDRAULICE. NAVRHL R. 1807
SPOJENÍ ČESKÝCH BUDĚJOVIC A LINCE PRVNÍ ŽELEZNICÍ NA PEVNINĚ
A SE SYNEM FRANTIŠKEM ANTONÍNEM PROVEDL JEJÍ STAVBU. POSTARAL
SE, ABY NEJSTARŠÍ VEŘEJNÁ TECHNICKÁ ŠKOLA, ČESKÝ STAVOVSKÝ INŽE-
NÝRSKÝ ÚSTAV V PRAZE, ZALOŽENÝ R. 1707 ČESKÝM RESKRIPTEM, BYL
PŘEMĚNĚN NA POLYTECHNICKOU ŠKOLU, JEJÍMŽ PROFESOREM A PRVNÍM
ŘEDITELEM BYL JMENOVÁN R. 1803. TOTO JÍM ZŘÍZENÉ TECHNICKÉ
UČILIŠTĚ PŘEŠLO R. 1920 V ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE.

Franz Josef
R. v. Gerstner

* Komotau 1756 † Kladietow 1832

Dieses Ehrengrab widmete dem Vorkämpfer
seiner Zeit ihrem berühmten Sohne
die Stadt Komotau im Jahre 1932.
Die Gebeine wurden von Kladietow
in heimatlische Erde überführt.

FRANZ-JOSEF-RITTER
GERSTNER

1756

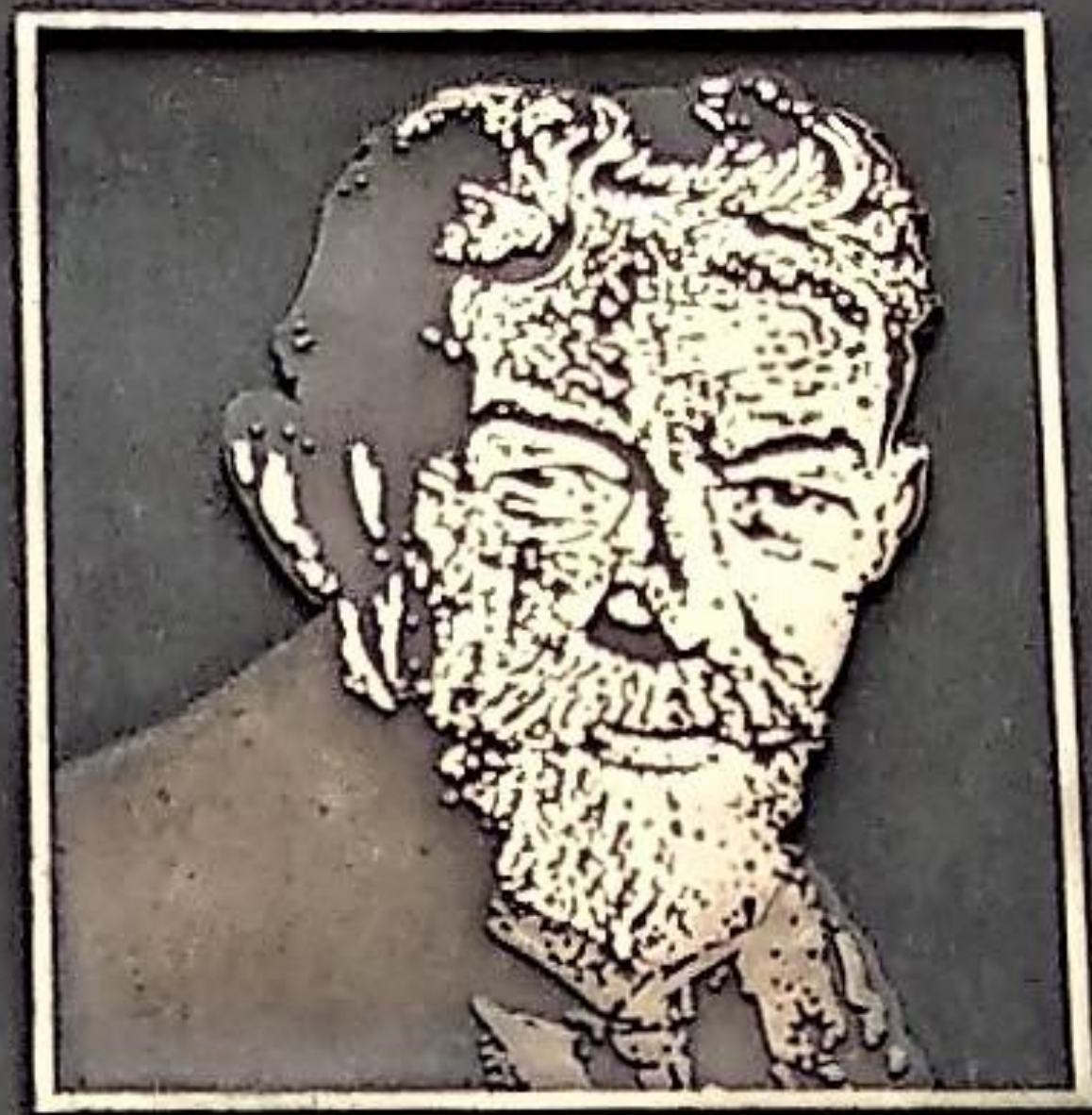
1832

V této budově bývalé
Německé university v Praze
objevil v roce 1888
první kapalný krystal

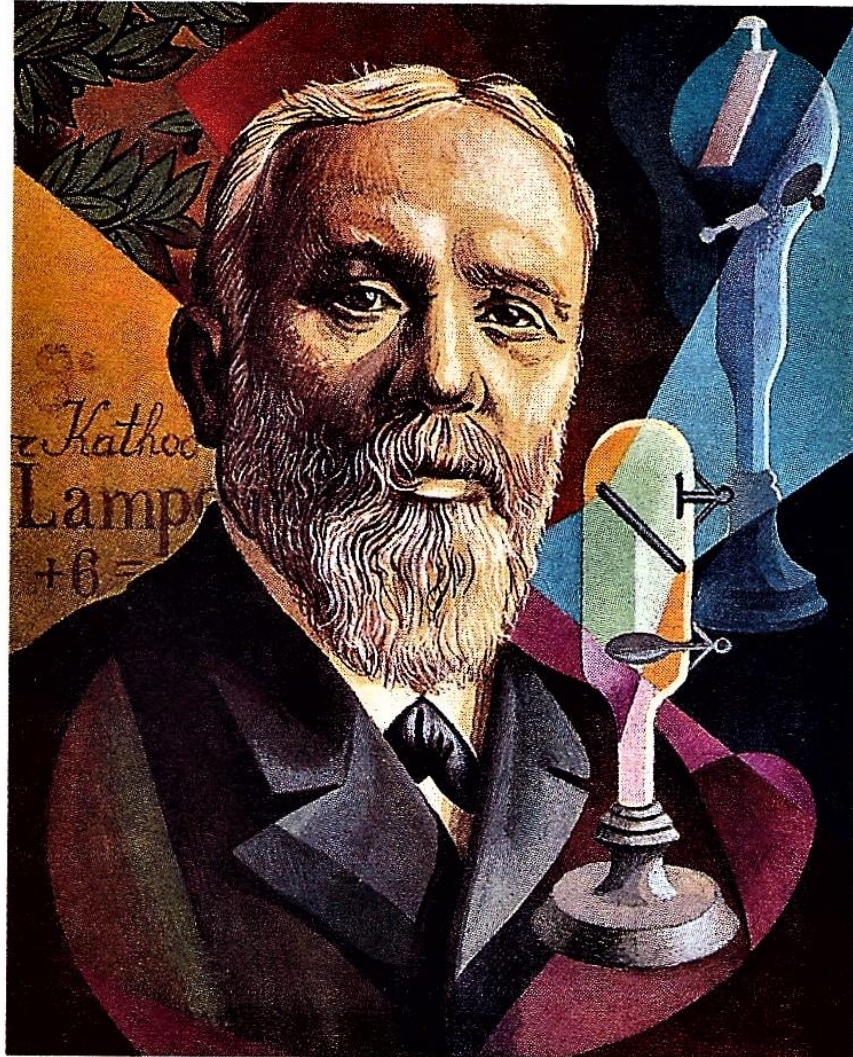
Prof. Friedrich Reinitzer

(*25. 2. 1857, Praha – †16. 2. 1927, Graz)

hat in diesem Gebäude
der Deutschen Universität in
Prag im Jahre 1888 den ersten
flüssigen Kristall erfunden

ОФІЦІЙНИЙ КОНВЕРТ OFFIZIELLES KUVERT

150. GEBURTSTAG VON JOHANN PULUJ
150 РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ІВАНА ПУЛЮЯ

V jedné ze svých reportáží proslulý žurnalista napsal: *Hned potom, co se rozesla zpráva, že v Německu vynalezl profesor Konrád Röntgen paprsky X, uspořádal fyzik pražské Vysoké školy technické profesor Puluj o nich přednášku s pokusy. Také Puluj objevil totiž tyto paprsky a dvacet let s nimi dělal pokusy, aniž se svým objevem šel na veřejnost. Nyní předváděl přístroje, které sám zkonstruoval, prosvítíl na pódiu nedobytnou pokladnu, psa, muže, a i ženu, ovšem maskovanou. Poprvé uviděli posluchači obsah uzavřených prostor, poprvé viděli živoucí, pohybující se kostry v živých, pohybujících se lidech. Noviny o tom psaly celé stránky, nejvíce Národní listy.*

Musím konstatovat, že si tentokrát Kisch ze čtenářů vystřelil. Prohlédl jsem všechna čísla Národních listů od ledna do konce března 1896, ale o Pulujovi ani slovo. Mlčení mohlo mít však příčinu v tradičním česko-německém *laškování*, Puluj byl přece profesorem *německé* vysoké školy. Zpráva by se tedy spíše dala čekat v německém deníku *Bohemia*. Přiznávám, že i tento nápad jsem dostal při četbě Tržiště senzací: *Česká a německá technika si byly tak vzdálené, jako by jedna byla na severním a druhá na jižním pólu. Každá katedra měla svůj protějšek na druhé jazykové straně, ale nebylo ani jedné společné budovy, nebylo společné kliniky, společné laboratoře, společné hvězdárny, nebylo společné odborné knihovny ani společné márnice.*

Tušení mě nezklamalo. První stopou byla krátká informace *Bohemia* dne 16. 2. 1896 s názvem *Pulujova přednáška o Röntgenových paprscích: Včera večer*

Každého občas čeká překvapení tam, kde s ním vůbec nepočítá. Právě takovým paradoxem bylo místo mého prvního setkání se jménem Ivan Puluj. O ukrajinském učenci, který prožil polovinu svého života v Praze ještě za doby, kdy se cestou z Čech do Lvova nemusely překonávat dvoje hranice, bych se snad nikdy nedověděl, nebýt pražského německého novináře Egona Ervína Kische. A tak musím jako základní literární pramen inspirující mě k listování v denících z konce minulého století citovat Tržiště senzací.

Pražská setkání s profesorem Ivanem Pulujem

měl pan prof. dr. Puluj před početným publikem, ve kterém bylo také mnoho dam, nadmíru poutavou přednášku o takzvaném Röntgenově objevu. Po drobnosti uvedl týž deník 18. února v obsáhlém článku O neviditelných katodových paprscích a fotografii neviditelného. Posluchači se dověděli, že přednášející zkoumal světelné efekty vyvolané katodovými paprsky již od roku 1881. Pomocí trubice, kterou sám zkonstruoval, tyto paprsky také předvedl a vysvětlil, jaká náhoda přispěla k Röntgenovu objevu. Potom demonstroval fotografování neviditelných věcí. Zdálo se to velice jednoduché: fotografovaný předmět se prostě položil na fotografickou desku obalenou černým papírem a několik vteřin na něj působilo záření. Další postup zhotovení obrazu se od normální fotografie nijak nelišil. Vyvrcholením přednášky bylo promítání snímků elektrickou lampou na bílé plátno. Publikum spatřilo fotografie dětských rukou, tuberkulózních kostí, zlomeného před-

loktí, mrtvého tělíčka novorozeně, lebky s uvízlou kulkou, obrazy ryby, raka, kočky, brýlí v pouzdře, tužky, korkové zátky s vývrtkou a dětské panenky. Mnoho dalších zdařilých fotografií si mohli účastníci přednášky prohlédnout také na stěnách posluchárny. Značný finanční výnos přednášky věnoval prof. Puluj na podporu nemajetných posluchačů elektrotechniky.

Naše veřejnost se tedy mohla už v polovině února 1896 *vlastníma očima podívat na to, co je neviditelné*. Mezi nadšenými diváky byl možná i jedenáctiletý Egon Ervín Kisch.

Je jisté, že na pražské německé technice byli k objevu nového záření neobyčejně blízko. Dnes už však nemá smysl spekulovat, jak mělo co být, aby se paprsky X nenazývaly po Röntgenovi. *Štěstí nemůže přát zcela stejně dvěma lidem zároveň.*

Puluj, který přišel do Prahy v srpnu 1884, měl svou fyzikální laboratoř v Husově ulici č. 5 na Starém Městě. Pro Puluje bylo *pražské období* šťastnými léty,

kdy vrcholila jeho pedagogická i vědecká kariéra. V roce 1884 se stal řádným profesorem fyziky a elektrotechniky, o čtyři roky později byl zvolen rektorem. Když se elektrotechnika na německé technice roku 1901 osamostatnila, stal se v tomto oboru jejím prvním profesorem. Svými pracemi získal autoritu nejen v elektrotechnice a telekomunikacích, ale i jako konstruktér přístrojů k měření fyzikálních veličin. Puluj nepatřil k vědcům, kteří se uzavírají před světem. Mezi jeho přátele patřily významné pražské osobnosti vědy a techniky z přelomu 19. a 20. století – český »Edison« František Křižík, vynálezce samočinné obloukové lampy, a zakladatel světoznámé továrny ČKD na elektrotechnické stroje a přístroje inženýři *Kolben a Daněk*. Častým návštěvníkem Pulujovy fyzikální laboratoře v Husově ulici býval v letech 1911–1912 také Albert Einstein.

Z okna mé pracovny je vidět komplex holešovické tepelné elektrárny. Málokdo ví, že Pražanům slouží už od konce minulé-

ho století právě díky Pulujovi. Tehdy byla postavena za hranicemi města; podle dnešní terminologie se dá říci, že projekt respektoval ekologická hlediska. Kolem stavby velké elektrárny na střídavý proud bylo prý hodně sporů. Mnozí z tehdejších *radních* i technických poradců, kteří rozhodovali o tom, na co se budou v Praze vydávat peníze, nesouhlasili ani s koncepcí elektrárny, ani s místem stavby. U těch, kdo prosazovali větší počet malých *stejnoseměrných* elektráren na dráhových pozemcích poblíž městského centra, byly možná ve hře i zájmy realitních kanceláří. Pulujovi odpůrci argumentovali, že *s větším počtem rovnoměrně rozmístěných staveb klesá při případné poruše nebezpečí energetického kolapsu. Kromě toho je rozvod stejnosměrného proudu levnější, protože odpadnou další náklady na budování transformačních stanic*. Naštěstí zvítězil projekt velké moderní elektrárny na střídavý proud. Profesor Puluj nemá zásluhu jen o elektrifikaci Prahy. Stal se průkopníkem výroby elektrické energie i v řadě menších českých měst – Mariánských Lázních, Havlíčkově Brodě, Cvikově a Vyšším Brodě.

Pokud se významné osobnosti nedostanou do nemilosti mocných našeho světa, pak si poslední setkání s živými *domlouvají* u pamětních desek a náhrobků. Pulujovo jméno je zlatým písmem zapsáno na domě č. 15 v pražské Preslově ulici, kde ukrajinský učenec a badatel 31. ledna 1918 zemřel. Pohřben byl nedaleko od tudy na hřbitově Malvazinky. *Non est lugenda mors, quam immortalitas sequitur* (Smrt, po níž následuje nesmrtelnost, není třeba oplakávat; Cicero).

IVO KRAUS

Тема більшого гонору
для інтелігентного
чоловіка,
як берегти свою
і національну честь
та без нагороди
вірні працювати
для добра свого народу,
щоб забезпечити
йому кращу долю"

Іван Пулюй

XIV.
NADEJÍ EMIGRANTŮ JE
HUMANITA.
IVAN PULGA

[illegible]

За «жестокость» в Пери с 1884-1916 годов Пунш получил множество наград и орденов, в том числе высшей награды за отвагу — ордена Почетного легиона. После ликвидации на территории тогдашней Франции Империи Пунш был переведен на территорию тогдашней Германии в Кайзерштадт (ныне Дюссельдорф), а в 1911-1912 годах в Айзберг-Альштадт. Во Франции Пунш был известен под именем Густав, а после переезда в Германию — под именем Густав Густавович. После Первой мировой войны Пунш был переведен в Берлин, где он и проживал до своей смерти. После Первой мировой войны Пунш был переведен в Берлин, где он и проживал до своей смерти. После Первой мировой войны Пунш был переведен в Берлин, где он и проживал до своей смерти.

[illegible][illegible][illegible][illegible]

...завантаження і вивантаження транспортних засобів університету Івана Пулюя. Цей фінансовий кризовий університет в підсумку закрився 2 лютого 1944 року, на основі чого виникло до Румунії. Стою ждавши рішення народження Пулюя 1945 року відзначили на багатьох конференціях і публічних заходах не лише в Україні, а й закордоном, в Англії, У. н. і, країні, який для порятунку від найбільших гнівних сил, ім'я Пулюя, як не пророк, майже казкою в дусі.

Про життя та творчість провідної філософки українського Анітарія доповідав, що доктор досліджував світові ефекти публіцистичних есеїв українки в 1881 році. Кулішова якось виступила з промовою, виступаючи як журналістка, яка критикує українські мистецтва. Публіка побачила надзвичайно якісні її зображення дитячої мрії, знаменитої перекладки, жартівливого ілюстраційного, чергує з кутком афоризмів, інших об'єктів, які доступні досліднику світу. Можливо, серед глядачів був і відомий український Кіш.

[illegible][illegible]

1. *Prisonnier* (prisoner) (oil on canvas, 1892)

[illegible]

1. plyn kompresibilní vzduch (vlastní
veličina, například mechanická
výkonost v Pařila (1987)) byla

ČESKÁ STOPA V DĚJINÁCH FYZIKY

Ivo Kraus

ČVUT

ČESKÉ VYSOKÉ
UČENÍ TECHNICKÉ
V PRAZE